

**KECENDERUNGAN KEUSAHAWANAN:
SATU KAJIAN EMPIRIKAL DI KALANGAN
TENAGA AKADEMIK
POLITEKNIK-POLITEKNIK MALAYSIA**

MOHD. NOOR MOHD. SHARIFF
OOI YENG KEAT
MOHD. ZIN MAMAT

ABSTRAK

Kajian lalu telah membuktikan bahawa terdapat potensi untuk mewujudkan golongan usahawan di kalangan tenaga akademik setelah mereka meletak jawatan, bersara wajib atau pilihan daripada perkhidmatan kerajaan. Artikel ini bertujuan untuk mengkaji kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik di Jabatan Perdagangan Politeknik-Politeknik Kementerian Pendidikan Malaysia. Kajian mengenai kecenderungan keusahawanan daripada perspektif personaliti atau sifat dan pendekatan demografi, kurang berkesan untuk mengukur kecenderungan keusahawanan. Kajian ini menggunakan pendekatan sikap dalam menentukan kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik. sampel kajian terdiri daripada kakitangan akademik Jabatan Perdagangan di Politeknik-Politeknik di Malaysia. Analisis korelasi digunakan bagi menguji hipotesis-hipotesis. Hasil kajian mendapati terdapat dua faktor iaitu 'role model' dan tahap pendidikan responden mempengaruhi kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik. Beberapa cadangan dikemukakan untuk membantu pihak-pihak berkenaan bagi meningkatkan lagi kesedaran dan memupuk semangat kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan di Politeknik-Politeknik Malaysia.

ABSTRACT

Past research has identified the potential for creating entrepreneurs among academicians who have either resigned on compulsory or optional retirement from the civil service. This paper examines the entrepreneurial inclinations of academic staff of the polytechnics under the Ministry of Education. Research carried out on the entrepreneurial inclinations from personality/character

perspectives and demographics were found to be ineffective. This research investigates the attitudinal perspectives on entrepreneurial inclinations on academic staff of the Commerce Departments in several polytechnics in Malaysia. Correlation analysis was used to examine the hypotheses. Our research demonstrates that the role model and respondents' educational levels have an influence on entrepreneurial inclinations among the academic staff. On the basis of the research findings presented here, the authors are able to put forward a number of recommendations.

PENGENALAN

Kajian lalu telah membuktikan bahawa terdapat potensi untuk mewujudkan golongan usahawan di kalangan tenaga akademik setelah mereka meletak jawatan atau bersara wajib atau pilihan daripada perkhidmatan Kerajaan (Louis, Blumenthal, Gluck & Stoto, 1989; Robert, 1991). Kajian-kajian yang dijalankan oleh penyelidik-penyelidik tersebut adalah berdasarkan kepada dua pendekatan, iaitu pendekatan personaliti atau sifat dan pendekatan demografi. Pendekatan ini dikritik oleh Robinson, Stimpson, Huefner dan Hunt (1991) yang mengatakan kedua-dua pendekatan ini mempunyai kelemahan tersendiri dan didapati kurang sesuai serta tidak menghasilkan keputusan yang tepat dalam pengukuran kecenderungan keusahawanan.

Teori personaliti digunakan dalam situasi yang lebih luas bagi mengukur kecenderungan dan didapati pengukuran personaliti seringkali hilang keberkesannya apabila digunakan untuk sesuatu bidang yang khusus seperti bidang keusahawanan. Kajian yang dijalankan oleh Ajzen dan Fishbein (1977), mendapati kehilangan keberkesanan adalah kerana wujudnya pertambahan ralat yang dikaitkan dengan semua situasi di mana instrumen itu digunakan. Ianya tidak ada kaitan dengan sesuatu konsep yang sedang dikaji. Pendekatan demografi juga mempunyai masalah tersendiri dalam mengukur kecenderungan keusahawanan kerana ia lebih menjurus kepada generalisasi sesuatu kelompok individu kepada satu populasi. Pendekatan demografi mengandaikan bahawa gelagat manusia ditentukan atau kuat dipengaruhi oleh ciri-ciri demografi seperti jantina, bangsa atau susunan kelahiran untuk menentukan kecenderungan keusahawanan. Namun begitu, andaian ini dipertikaikan oleh Rychlak (1981) yang mengatakan tindakan masa depan tidak dipengaruhi oleh ciri-ciri demografi, sebaliknya ditentukan oleh tindak balas yang khusus kepada situasi. Dengan lain perkataan,

kecenderungan keusahawanan ditentukan oleh satu tindak balas yang khusus kepada keadaan dan bukannya oleh satu set ciri-ciri demografi yang dimiliki oleh individu yang memiliki ciri-ciri yang sama.

Kelemahan-kelemahan dan kekurangan yang wujud di dalam kedua-dua pendekatan di atas dapat diatasi dengan menggunakan pendekatan sikap dalam menentukan kecenderungan keusahawanan (Robinson *et al.*, 1991).

PENYATAAN MASALAH

Bidang perniagaan merupakan satu bidang yang memerlukan individu mempunyai kemahiran, pengetahuan serta ketahanan fizikal dan mental bagi menghadapi segala bentuk masalah yang mungkin timbul dalam dunia perniagaan. Bakal usahawan-usahawan Bumiputera memerlukan sokongan bukan sahaja dalam bentuk khidmat nasihat tetapi juga dalam bentuk kemudahan kewangan untuk memasuki pasaran yang telahpun dikuasai oleh peniaga-peniaga bukan Bumiputera.

Memandangkan penyertaan Bumiputera dalam bidang perniagaan perlu dipertingkatkan, kerajaan bukan sahaja memberi peluang kepada kaum Bumiputera yang layak untuk mengikuti pelbagai kursus keusahawanan dan bantuan kewangan untuk membuka perniagaan sendiri, tetapi peluang ini juga dibuka kepada kakitangan awam yang berminat. Kakitangan awam boleh mengikuti kursus-kursus anjuran Kementerian Pembangunan Usahawan (KPU) dengan kerjasama Pusat Pembangunan Usahawan Malaysia (MEDEC) dan MARA sendiri seperti Skim Latihan dan Galakan bagi kakitangan kerajaan mencebur diri dalam perniagaan atau latihan pewujudan usahawan. Skim latihan dan galakan ini ditujukan khusus kepada kakitangan awam yang berminat serta sudah mempunyai rancangan untuk menceburkan diri dalam bidang perniagaan sebaik sahaja mereka bersara (sama ada secara wajib atau pilihan) atau meletakkan jawatan.

Bagi kakitangan akademik yang mempunyai kelayakan dalam bidang perniagaan dan ekonomi, mereka sememangnya kaya dengan ilmu pengetahuan yang dapat membantu mereka jika mereka menceburi bidang perniagaan. Hal ini terbukti dengan kajian yang dijalankan oleh Siti Maimon, Siti Zabedah, Hijatullah dan Ab. Aziz (2000) ke atas pensyarah-pensyarah Universiti Utara Malaysia di mana mereka mendapati terdapat potensi bagi pensyarah-pensyarah untuk menjadi usahawan dalaman (*intrapreneurship*).

Kajian ini cuba melihat kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan Politeknik-Politeknik Kementerian Pendidikan Malaysia dan secara tidak langsung menjawab persoalan mengenai potensi mereka untuk menceburi bidang perniagaan dan keusahawanan.

PERSOALAN KAJIAN

Memandangkan bidang keusahawanan merupakan satu bidang yang diberi perhatian khusus oleh kerajaan sesuai dengan matlamat Wawasan 2020 iaitu penwujudan usahawan Bumiputera di samping melahirkan usahawan yang bertaraf dunia, kajian ini dijalankan untuk;

- a) Melihat dan membentuk kefahaman yang mendalam terhadap ciri-ciri usahawan yang ada di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan Politeknik-Politeknik Kementerian Pendidikan Malaysia.
- b) Melihat tahap kecenderungan keusahawanan yang ada di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan Politeknik - Politeknik Kementerian Pendidikan Malaysia.
- c) Mengkaji ciri-ciri asas yang menggalakkan mereka mencebur diri dalam bidang perniagaan sesuai dengan kepakaran dan ilmu yang mereka miliki.
- d) Menghuraikan persoalan-persoalan mengenai perkaitan antara faktor "*role model*", gaji, tahap pendidikan, kursus keusahawanan yang diikuti, pengalaman berniaga dan umur dengan sub-skala sikap keusahawanan iaitu inovasi, keperluan kepada pencapaian, kawalan dalaman dan penghormatan diri di mana setiap sub-skala mengandungi tiga komponen utama sikap iaitu afektif, kognitif dan konatif.

ULASAN KARYA

Sifat-sifat dan Kecenderungan Keusahawanan

Kecenderungan seseorang untuk menceburkan diri dalam bidang keusahawanan didorong oleh beberapa faktor. Faktor ini boleh dikategorikan sebagai Faktor Tertolak (*Push Factors*) dan Faktor Tertarik (*Pull Factors*). Faktor Tertolak merangkumi kekecewaan dan budaya keusahawanan yang diwarisi. Kekecewaan timbul akibat peluang terbatas, ekonomi meleset dan ketidakpuasan. Manakala Faktor

Tertarik merangkumi psikologi dan keuntungan. Individu akan tertolak untuk menceburi bidang keusahawanan akibat kekecewaan kerana terbatasnya peluang pekerjaan dan mobiliti sosial. Kemelesetan ekonomi juga menyebabkan seseorang itu terdorong memilih bidang keusahawanan kerana peluang kerja sama ada disektor awam dan swasta menjadi semakin terbatas.

Selain itu, individu yang tidak mendapat kepuasan kerja dalam pekerjaan semasa sama ada kerja tidak memuaskan, ganjaran yang kurang memuaskan, konflik dengan ketua atau budaya organisasi yang difikir tidak sesuai akan menjadi faktor pendorong untuk menceburi bidang keusahawanan. Bagi sesetengah individu yang berada dalam kumpulan atau golongan yang kaya dengan budaya keusahawanan, proses sosialisasi yang berterusan dan disokong dengan bantuan dalam bentuk material dan moral yang berterusan sama ada secara langsung dan tidak langsung juga boleh mendorong seseorang untuk menceburkan diri dalam bidang keusahawanan.

Individu juga boleh tertarik menjadi seorang usahawan kerana dorongan psikologi. Keegoan individu untuk melaksanakan sesuatu yang dihasilkannya sendiri dan kemahuan tidak mahu diperintah oleh orang lain tetapi sebaliknya memerintah sendiri menjadi punca kepada individu itu untuk menjadi seorang usahawan. Di samping itu keinginan untuk mencari keuntungan juga menyebabkan seseorang itu cenderung untuk menceburkan diri dalam bidang keusahawanan. Keuntungan dalam bidang perniagaan dilihat sebagai pendapatan yang melebihi pendapatannya jika bekerja dengan orang lain atau makan gaji.

Terdapat beberapa kajian mengenai kecenderungan seseorang untuk menjadi usahawan. Misalnya kajian yang dijalankan oleh Crant (1996) mendapati kecenderungan keusahawanan dapat dikaitkan dengan pertimbangan yang dibuat oleh seseorang individu untuk memiliki perniagaan sendiri. Kajian ini dijalankan di sebuah universiti di Amerika Syarikat juga menunjukkan bahawa jantina, taraf pendidikan dan ibu bapa yang mempunyai perniagaan sendiri mempengaruhi pembentukan kecenderungan keusahawanan. Kenyataan yang dipetik oleh Cromie dan O'Donaghue (1992) daripada Caird (1988) yang menyatakan bahawa kecenderungan keusahawanan juga merujuk kepada tahap di mana seseorang individu itu mempunyai kecenderungan untuk menubuhkan dan menjalankan sesuatu projek. Selain itu, Caird (1988) juga merumuskan bahawa kecenderungan keusahawanan mempunyai kaitan dengan keperluan kepada otonomi, lokus kawalan dalaman, kreatif, mengambil risiko dan yakin kepada diri sendiri.

Satu kaji selidik yang dibuat oleh Mazzarol, Volery, Doss dan Thein (1999) di kalangan 93 responden yang terdiri daripada usahawan di Australia Barat, mendapati faktor-faktor persekitaran seperti faktor sosial, ekonomi, politik dan pembangunan infrastruktur dan faktor-faktor personaliti seperti sifat individu dan latar belakang responden mempengaruhi kecenderungan untuk menubuhkan perniagaan sendiri.

Ciri-ciri dan sifat usahawan yang dimiliki oleh seseorang individu serta faktor-faktor demografik juga telah dibuktikan sebagai mempunyai pertalian yang rapat dengan kecenderungan untuk menjadi seorang usahawan dengan menubuhkan sebuah perniagaan baru. Penyelidikan-penyelidikan yang lepas telah menunjukkan mengenai kepentingan pelbagai angkuabah demografik seperti personaliti, modal manusia (*human capital*), etnik, taraf perkahwinan, tahap pendidikan, saiz keluarga, status pekerjaan dan pengalaman, umur, jantina, status sosio-ekonomi, agama dan sifat-sifat personaliti dalam mempengaruhi penubuhan sebuah perniagaan (Mazzarol *et al.*, 1999). Begitu juga dengan ciri-ciri usahawan yang dimiliki oleh seseorang dan dikaitkan pula dengan kecenderungan untuk menubuhkan sebuah perniagaan telah dinyatakan oleh beberapa pengkaji seperti McClelland (1961) tentang keperluan kepada pencapain, Brockhaus (1982) mengenai kecenderungan mengambil risiko kawalan diri dalaman, Schere (1982) berkenaan bertolak ansur dengan ketidakpastian, Greeberger dan Sexton (1988) pula menumpukan terhadap keperluan kepada kawalan personal. Selain itu, beberapa faktor latar belakang yang berkaitan dengan personaliti individu seperti pekerjaan lepas (Ronstadts, 1984), latar belakang keluarga (Matthews & Moser, 1996), jantina (Buttner & Rosen, 1989), pendidikan (Storey, 1982) dan etnik (Aldrich, 1980) juga telah dikaitkan dengan kecenderungan untuk menubuhkan perniagaan. Di samping itu, faktor geografi dan bantuan dari orang luar juga dapat mempengaruhi individu yang mempunyai sifat-sifat keusahawanan untuk menubuhkan perniagaan baru (Chrisman, 1999).

Kecenderungan keusahawanan juga dikaitkan dengan lima faktor utama seperti faktor ciri-ciri personal (keperluan kepada pencapaian, kawalan dalaman dan mengambil risiko), faktor persekitaran personal (status keluarga, jantina dan mempunyai keluarga yang memiliki perniagaan), faktor matlamat peribadi (menjadi ketua kepada perniagaan sendiri, jaminan kewangan dan wawasan), faktor persekitaran perniagaan (persaingan, sikap masyarakat terhadap perniagaan baru dan kemudahan pinjaman untuk berniaga) dan faktor idea perniagaan (Naffziger, Hornby & Kuratko, 1994). Kajian yang dijalankan oleh Mazzarol, *et al.* (1999) ke atas sekumpulan usahawan

di Australia Barat mengenai perkaitan di antara faktor–faktor demografi seperti umur, tahap pendidikan, etnik, jantina, pengalaman kerja lepas, pengangguran, lokasi tempat tinggal serta pengalaman perniagaan keluarga dan bekerja sendiri dengan kecenderungan untuk menubuhkan perniagaan sendiri mendapati, hanya tiga angkubah iaitu jantina, pekerjaan yang lepas dengan kerajaan dan pengangguran tidak menyumbang kepada kecenderungan untuk menubuh perniagaan sendiri. Manakala angkubah-angkubah lain mempunyai pengaruh yang kuat sebagai pendorong kepada kecenderungan untuk menjadi usahawan. Kajian yang dijalankan oleh Crant (1996) ke atas sekumpulan pelajar ijazah pertama seramai 91 orang dan lepasan ijazah seramai 90 orang mendapati kecenderungan keusahawanan di kalangan responden mempunyai pertalian yang signifikan dengan jantina, pendidikan, mempunyai keluarga yang ada perniagaan dan mempunyai sifat personaliti yang proaktif.

Dalam satu kajian perbandingan yang dibuat oleh Cromie dan O'Donoghue (1992) ke atas 194 orang pengurus dan 661 pelajar ijazah pertama dengan sekumpulan usahawan mendapati bahawa pengurus mempunyai kecenderungan keusahawanan yang tinggi dengan memiliki sifat-sifat atau ciri-ciri seperti kehendak kepada pencapaian, kawalan diri dalaman, keperluan kepada otonomi, kreatif, mengambil risiko serta mempunyai keyakinan diri yang tinggi berbanding dengan pelajar-pelajar ijazah pertama. Kajian yang dijalankan oleh Matthews dan Moser (1996) ke atas 89 orang bekas pelajar jurusan pentadbiran perniagaan mendapati bahawa jantina dan keluarga yang mempunyai perniagaan mempengaruhi kecenderungan keusahawanan di kalangan responden yang dikaji. Keadaan ini sama dengan kajian yang dijalankan oleh Scherer dan Brodzinski (1990) yang mendapati jantina mempengaruhi pemilihan kerjaya keusahawan responden yang dikaji. Faktor tanggungjawab juga mempengaruhi seseorang individu untuk menceburkan diri dalam bidang keusahawanan. Keadaan ini dibuktikan oleh kajian yang dijalankan oleh Buttner dan Moore (1997) ke atas 129 eksekutif dan profesional wanita yang meninggalkan kerjaya mereka di syarikat-syarikat besar untuk menjadi usahawan dengan menubuhkan syarikat sendiri. Mereka bertindak demikian untuk memenuhi faktor-faktor penggerak (motivasi) seperti kehendak kepada cabaran, kehendak sendiri serta mengimbangi tanggungjawab terhadap keluarga dan tanggungjawab sosial.

Selain daripada factor-faktor yang dinyatakan, faktor menyertai program yang berkaitan juga dapat mempengaruhi seseorang individu untuk menjadi seorang usahawan. Hal ini dibuktikan oleh kajian yang dibuat oleh Hatten dan Ruhland (1995) ke atas 220 orang pelajar kolej

yang mengikuti program anjuran “Small Business Institute” di Amerika Syarikat. Kajian ini mendapati kecenderungan pelajar untuk menjadi usahawan adalah tinggi setelah mengikuti program ini dan ianya dapat dikaitkan dengan kawalan dalaman yang tinggi serta umur peserta. Kajian yang dijalankan oleh Barcelona dan Valida (1992) ke atas 800 pelajar tahun akhir di Universiti Utara Malaysia (UUM) juga mendapati wujudnya korelasi yang signifikan di antara sifat-sifat personal responden dengan kecenderungan atau ciri-ciri keusahawanan. Bagi usahawan teknikal yang pernah bekerja sebagai pensyarah universiti dan penyelidik, ciri-ciri seperti latar belakang keluarga, orientasi matlamat, personaliti dan motivasi, pengalaman kerja, pendidikan dan umur merupakan ciri-ciri yang dapat dikaitkan dengan keputusan untuk menjadi usahawan teknikal (Robert, 1991). Kajian oleh Louis *et al.* (1989) ke atas pensyarah-pensyarah Fakulti Sains Hayat di beberapa buah universiti di Amerika Syarikat mendapati bahawa umur dan jantina merupakan factor-faktor yang boleh mendorong pensyarah-pensyarah untuk menjadi usahawan akademik (*academic entrepreneurship*).

Secara umumnya dapat disimpulkan bahawa kajian-kajian yang dijalankan oleh penyelidik-penyelidik yang disebutkan di atas adalah berdasarkan kepada dua pendekatan iaitu pendekatan personaliti atau sifat dan pendekatan demografi. Namun begitu, kedua-dua pendekatan ini telah dikritik oleh Robinson *et al.* (1991) yang mengatakan bahawa kedua-dua pendekatan ini mempunyai kelemahan tersendiri dan didapati kurang sesuai dan tidak menghasilkan keputusan yang tepat dalam pengukuran kecenderungan keusahawanan. Pendekatan personaliti untuk mengenal pasti kecenderungan usahawan mengandungi pengukuran secara langsung ke atas sifat-sifat personaliti yang dimiliki oleh usahawan, manakala dalam pendekatan demografi pula ia lebih menitikberatkan kepada satu generalisasi ke atas satu kumpulan individu yang dianggap mempunyai ciri-ciri demografi yang sama dengan satu populasi lain bagi tujuan mengukur kecenderungan keusahawanan.

Menurut Robinson *et al.* (1991) terdapat empat kelemahan yang wujud dalam pendekatan personaliti atau sifat iaitu:-

- a) Terdapat sedikit sahaja instrumen yang dibentuk khususnya untuk tujuan penyelidikan keusahawanan.
- b) Terdapat instrumen berbeza dibentuk untuk mengukur konsep yang sama tetapi memberi keputusan yang berbeza iaitu pada tahap korelasi yang lemah.

- c) Teori personaliti bertujuan untuk digunakan dalam situasi yang lebih luas bagi mengukur kecenderungan.
- d) Kajian semasa mengenai gelagat manusia lebih menekan kepada model – model yang bersifat intraaktif iaitu model yang mempengaruhi dan dipengaruhi oleh aktiviti-aktiviti dalam persekitaran.

Memandangkan teori personaliti digunakan dalam situasi yang lebih luas bagi mengukur kecenderungan, didapati pengukuran personaliti seringkali hilang keberkesannya apabila digunakan untuk sesuatu bidang yang khusus seperti bidang keusahawanan. Kewujudan keadaan ini bertepatan dengan kajian yang dijalankan oleh Ajzen dan Fishbein (1977). Mereka mendapati hilangnya keberkesanan adalah kerana wujudnya pertambahan ralat yang dikaitkan dengan semua situasi di mana instrumen itu digunakan dan ianya tidak ada kaitan dengan sesuatu konsep yang sedang dikaji. Pendekatan demografi juga mempunyai masalah tersendiri dalam mengukur kecenderungan keusahawanan kerana ia lebih menjuruskan kepada generalisasi satu kelompok individu kepada satu populasi. Mengikut pendekatan ini, orang yang mempunyai latar belakang yang sama diandaikan mempunyai ciri-ciri yang sama dan stabil. Andaian ini menyatakan bahawa dengan mengenal pasti ciri-ciri demografi usahawan yang telah dikenal pasti, ianya dapat digunakan pula untuk meramalkan keusahawanan di kalangan populasi yang tidak diketahui yang dianggap mempunyai ciri-ciri demografi yang sama.

Penggunaan kaedah demografi dalam mengukur kecenderungan keusahawanan menimbulkan beberapa masalah utama (Robinson *et al.*, 1991) iaitu:-

- a) Terdapat penyelidik-penyelidik yang menggunakan ciri-ciri demografi sebagai menumpang kepada ciri-ciri personaliti dengan menghubungkan sifat-sifat personaliti berdasarkan kepada ciri-ciri demografi. Bagi penyelidik-penyelidik ini, bukanlah ciri-ciri demografi yang kuat mempengaruhi keusahawanan sebaliknya sifat-sifat atau ciri-ciri personaliti yang stabil yang dimiliki oleh seseorang yang mempengaruhi kecenderungan keusahawanannya.
- b) Kaedah demografi juga tidak dapat digunakan untuk menentukan sama ada seseorang itu berkemungkinan menjadi usahawan ataupun tidak. Ini kerana pendekatan ini tidak dapat dikaitkan dengan kriteria-kriteria lepas yang wujud bagi tujuan penilaian penyelidikan dan teori sains sosial. Pandangan ini disokong oleh penyelidik seperti Hisrich dan Peters (1998) yang

menyatakan bahawa pengetahuan mengenai susunan kelahiran, tahap pendidikan atau pewarisan keluarga telah menghasilkan keputusan yang berbeza dalam menentukan kecenderungan keusahawanan. Selain itu, faktor-faktor ini telah berlaku pada masa lepas dan tidak boleh digunakan untuk mempengaruhi perkembangan gelagat-gelagat keusahawanan di kalangan individu atau kumpulan sama ada pada keadaan semasa atau pada masa depan. Ciri-ciri demografi adalah dalam keadaan statik dan tidak dapat menghuraikan keadaan atau fenomena yang lebih dinamik.

Pendekatan Sikap Dalam Menentukan Kecenderungan Keusahawanan

Pengkaji-pengkaji seperti Ajzen (1982) dan Rosenberg dan Hovland (1960) telah mendefinisikan sikap sebagai keadaan di mana fikiran sikap sebagai keadaan bersedia untuk bertindak balas sama ada dalam gelagat yang baik atau kurang baik terhadap objek sikap. Objek sikap wujud dalam perbagai kategori seperti seseorang yang khusus, tempat, benda, peristiwa, aktiviti, konsep mental, orientasi kognitif, gaya hidup ataupun gabungan kategori-kategori tersebut. Beberapa pengkaji seperti Ajzen (1982), Ajzen dan Madden (1986) dan Ajzen dan Fishbein (1977), menyatakan bahawa sikap juga wujud pada peringkat am atau khusus bagi kebanyakan objek. Justeru itu, sikap yang khusus mestilah dipadankan dengan pengukuran yang khusus. Dengan itu sikap untuk pencapaian (objek am) tidak sama dengan sikap untuk pencapaian dalam keusahawanan (objek khusus). Memadankan sikap khusus dengan pengukuran khusus dapat memenuhi dua perkara iaitu meningkatkan ketepatan pengukuran di dalam "domain" yang khusus dan keduanya meningkatkan darjah ramalan instrumen pengukuran kerana peningkatan dalam ketepatan instrumen ini.

Pengkaji-pengkaji mengenai sikap seperti Alport (1935) serta beberapa pengkaji lain berpendapat bahawa sikap memiliki tiga dimensi atau komponen atau tindak balas iaitu dimensi kognitif, dimensi afektif dan dimensi konatif (perilaku). Hal yang sama juga dinyatakan oleh Abdullah dan Ainin (1997). Dimensi kognitif merujuk kepada kepercayaan dan pemikiran seseorang individu terhadap sesuatu objek sikap. Sikap yang wujud dalam diri seseorang adalah hasil yang dipelajarinya bukan datang secara semulajadi. Dengan itu, ia mempengaruhi tingkah laku dan tabiat seseorang individu. Dimensi afektif mengandungi perasaan positif dan negatif terhadap sesuatu objek. Ianya mempengaruhi perasaan seseorang individu. Dimensi

konatif atau perilaku merujuk kepada hasrat dan tabiat untuk bertindak balas terhadap sesuatu objek. Dengan perkataan lain, dimensi ini dapat menentukan tabiat dan perbuatan seseorang individu.

Robinson *et al.* (1991) berpendapat bahawa teori sikap relah banyak digunakan dalam penyelidikan dan mampu memberikan kebaikan-kebaikan sama ada dalam bentuk teori dan praktikal dalam pengkajian mengenai keusahawanan. Bagi membuktikan kenyataan ini, Robinson *et al.* (1991) telah menjalankan satu kajian untuk menentukan kesahan pengujian “Entrepreneurial Attitude Orientation Scale” (EAO) dengan mengambil 63 orang pelajar ijazah pertama sebagai kumpulan bagi tujuan pembentukan dan pengesahan ujian EAO manakala seramai 54 orang usahawan dan 57 orang bukan usahawan diambil sebagai kumpulan untuk membentuk “discriminant validity” terhadap ujian EAO. Hasil kajian menunjukkan bahawa darjah kebolehpercayaan ujian EAO adalah dalam piawaian yang boleh diterima manakala kumpulan usahawan dan bukan usahawan mempunyai perbezaan yang signifikan bagi setiap satu daripada empat skala “subscale” iaitu inovasi, keperluan kepada pencapaian, kawalan dalaman dan penghormatan diri. Bagi setiap skala ini pula ianya mempunyai komponen sikap seperti afektif, kognitif dan konatif.

Pendapat dan hasil kajian Robinson ini sebenarnya didokong oleh kajian terdahulu yang dijalankan oleh Carson (1985) di mana beliau menyatakan bahawa kecenderungan seseorang individu terhadap keusahawanan dapat dilihat dengan mengukur sikapnya (yang mengandungi komponen afektif, kognitif dan konatif) terhadap keperluan kepada pencapaian, kawalan dalaman, inovasi dan penghormatan diri.

HIPOTESIS KAJIAN

Berdasarkan kepada hasil-hasil kajian lepas dan kerangka teori, hipotesis yang dikemukakan di dalam kajian ini ialah:

- H1: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan keusahawanan dengan “role model” responden.
- H2: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan keusahawanan dengan pendapatan bulanan responden.
- H3: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan keusahawanan dengan tahap pendidikan responden.
- H4: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan

keusahawanan dengan kursus keusahawanan yang dihadiri responden.

- H5: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan keusahawanan dengan pengalaman perniagaan responden.
- H6: Tiada perbezaan yang signifikan antara sikap kecenderungan keusahawanan dengan umur responden.

METODE KAJIAN

Reka bentuk kajian ini mengaplikasikan kaedah tinjauan keratan rentas yang menggunakan soal selidik yang diedarkan kepada kakitangan akademik Jabatan Perdagangan di Politeknik-Politeknik di bawah Kementerian Pendidikan Malaysia. Soal selidik dibahagikan kepada dua (2) bahagian. Bahagian A mengandungi soalan-soalan berkaitan dengan latar belakang responden serta pengalaman kerja dan kursus atau seminar mengenai perniagaan atau keusahawanan yang pernah di hadiri oleh responden. Bahagian B pula terdiri daripada tujuh puluh lima (75) soalan yang mana ianya mengandungi komponen utama sikap iaitu afektif, kognitif dan konatif serta empat sub-skala yang berkaitan dengan sikap keusahawanan iaitu inovasi, kawalan dalam, penghormatan diri serta keperluan kepada pencapaian.

Saiz sampel sebanyak 302 orang responden dipilih daripada jumlah populasi seramai 351 orang berdasarkan kepada kaedah sampel rawak berstrata (Krejcie & Morgan, 1970). Sejumlah 196 orang responden (65%) telah mengembalikan borang soal selidik dalam tempoh kajian selama setahun. Data-data yang di peroleh daripada kaji selidik ini di analisis dengan menggunakan perisian "Statistical Package for Social Science" (SPSS).

KEPUTUSAN KAJIAN

Keputusan Ujian Kebolehpercayaan

Bagi mendapat kebolehpercayaan ke atas jawapan yang diberikan oleh responden, satu ujian kebolehpercayaan (*reliability*) telah di lakukan ke atas pembolehubah bersandar (kecenderungan keusahawanan). Berdasarkan kepada keputusan ujian tersebut, nilai alpha yang diperolehi adalah 0.9484 (Rujuk Jadual 1). Jika diukur nilai ini adalah tinggi dan keputusan ini menunjukkan bahawa jawapan yang

diberikan oleh responden adalah tidak diragui dan kebolehpercayaan berada di tahap yang tinggi iaitu menghampiri 1 (satu).

Jadual 1

Keputusan Ujian Analisis Kebolehpercayaan Jawapan Responden

Reliability Coefficients	
N of Cases = 196.0	N of Items = 75
Alpha = 0.9484	

Demografi Responden

Dari segi demografi, dapatan kajian menunjukkan bahawa keseluruhan responden merupakan pensyarah berbangsa Melayu, telah berkahwin, berpendapatan dari RM1,500 hingga RM2,500, tempoh perkhidmatan kurang daripada 5 tahun mempunyai ahli keluarga yang mempunyai perniagaan sendiri, tiada pengalaman berniaga dan pernah menghadiri kursus, seminar atau bengkel perniagaan (Rujuk Jadual 2).

Jadual 2

Pecahan Responden Mengikut Demografi

Demografi	Kekerapan	Peratus
Umur:		
25 Tahun dan ke bawah	21	10.7
26 – 30 tahun	85	43.4
31 – 35 tahun	42	21.4
36 – 40 tahun	32	16.3
41 – 45 tahun	13	6.6
46 tahun ke atas	3	1.5
Tahap Pendidikan:		
Diploma	9	4.6
Ijazah Pertama	86	43.9
Ijazah Sarjana	73	37.2
Ijazah dan Sijil Ikhtisas	28	14.3
Bangsa:		
Melayu	186	94.6
Cina	4	2
Lain-lain	6	3.1
Pendapatan Bulanan:		
Kurang daripada RM1,5000	34	17.3
RM 1,500 – RM 2,500	128	65.3
RM 2,501 – RM 3,500	29	14.8
Lebih daripada 20 tahun	5	2.6

(sambungan)

Taraf Perkahwinan:		
Kahwin	127	64.8
Belum Kahwin	69	35.2
Tempoh Perkhidmatan:		
Kurang daripada 5 tahun	134	68.4
6 – 10 tahun	32	16.3
11 – 15 tahun	25	12.8
16 – 20 tahun	3	1.5
Lebih daripada 20 tahun	2	1
Ahli Keluarga Mempunyai Perniagaan Sendiri:		
Ada	117	59.7
Tiada	79	40.3
Pengalaman Berniaga:		
Ada	77	39.3
Tiada	119	60.7
Kursus, Seminar Dan Bengkel Perniagaan Diikuti:		
Ada	101	31.5
Tiada	95	48.5

Pengujian Hipotesis

Untuk menguji hipotesis-hipotesis yang dikemukakan, dua ujian telah dipilih iaitu Ujian ANOVA sehala dan Ujian-t. Ujian ini dijalankan untuk memastikan sama ada hipotesis alternatif (H_a), diterima atau ditolak. Ujian ANOVA sehala dijalankan ke atas pembolehubah bersandar dengan pembolehubah bebas yang mempunyai faktor item yang lebih dari dua (faktor pendidikan, umur, pendapatan bulanan), manakala Ujian-t pula dijalankan ke atas pembolehubah bebas yang mempunyai faktor item adalah dua ("role-model", ada atau tiada pengalaman berniaga, pernah atau tidak pernah mengikuti kursus perniagaan). Tujuan kedua-dua ujian ini adalah untuk menentukan sama ada terdapat perbezaan signifikan atau tidak antara pembolehubah bersandar dan pembolehubah bebas.

Bagi mengukur hipotesis ini, aras keertian 0.05 (95%) telah dipilih. Penerimaan atau penolakan hipotesis alternatif adalah berdasarkan kepada aras keertian ini.

Hasil analisis menunjukkan bahawa terdapat perbezaan yang signifikan dari segi "role model" dengan kecenderungan keusahawanan (Rujuk Jadual 3). Nilai min yang tinggi bagi responden yang mempunyai "role model" atau ahli keluarga yang terlibat dengan

perniagaan lebih cenderung untuk menunjukkan sikap yang tinggi terhadap bidang keusahawanan. Manakala bagi aspek-aspek demografi yang lain iaitu kursus-kursus keusahawanan yang diikuti, pengalaman berniaga, pendapatan bulanan dan umur tidak mempunyai perbezaan yang signifikan terhadap sikap yang tinggi terhadap bidang keusahawanan (Rujuk Jadual 4).

Jadual 3
Ujian t-bagi Perbezaan antara Role Model, Kursus Keusahawanan yang Diikuti Pengalaman Berniaga dan Kecenderungan Keusahawanan

	N	MIN	SP	t	df	Sig.
Role Model dan Kecenderungan Keusahawanan:						
Ada	117	3.817	0.3654	2.129	194	0.035*
Tiada	79	3.7041	0.3676			
Kursus Keusahawanan yang Diikuti dan Kecenderungan Keusahawanan:						
Ada	101	3.8091	0.3521	1.491	193	0.138
Tiada	94	3.7302	0.3866			
Pengalaman Berniaga dan Kecenderungan Keusahawanan:						
Ada	77	3.8279	0.3381	1.714	194	0.088
Tiada	199	3.7357	0.3856			

* $p < 0.05$

Jadual 4
Ujian ANOVA Sehalu bagi Perbezaan Faktor Tahap Pendidikan Umur dan Pendapatan Bulanan dengan Kecenderungan Keusahawanan

		SUM OF SQUARE	df	MEAN SQUARE	F	Sig.
Pendapatan Bulanan	Antara Kumpulan di dalam Kumpulan Jumlah	0.455	3	0.152	1.112	0.346
		26.177	192	0.136		
		26.632	195			
UMUR	Antara Kumpulan di dalam Kumpulan Jumlah	0.588	5	0.118	0.858	0.51
		26.043	190	0.137		
		26.632	195			

Dari segi perbezaan antara aspek tahap pendidikan responden dan sikap kecenderungan keusahawanan, hasil analisis menunjukkan

terdapat perbezaan yang signifikan antara tahap pendidikan yang tinggi dan bukan tinggi dari segi kecenderungan keusahawanan (Rujuk Jadual 5). Bagi melihat perbezaan dalam aspek pendidikan akademik dengan lebih lanjut, ujian *Post Hoc* (Bonferroni) telah dilakukan dengan mengambil kira nilai signifikan sebagai ukuran perbezaan. Keputusan ujian analisis tersebut menunjukkan, Kategori Ijazah Pertama dan Kategori Ijazah Sarjana mempunyai kecenderungan keusahawanan yang lebih tinggi berbanding dengan responden dari Kategori Diploma dan Kategori Sijil Khas

Jadual 5
Ujian ANOVA Sehalu bagi Perbezaan Faktor Tahap Pendidikan
Umur dan Pendapatan Bulanan dengan Kecenderungan
Keusahawanan

		SUM OF SQUARE	df	MEAN SQUARE	F	Sig
Tahap Pendidikan	Antara Kumpulan					
	di dalam Kumpulan					
	Jumlah	1.385	3	0.462	3.511	0.016*
		25.247	192	0.131		
		26.632	195			

* p<0.05

PERBINCANGAN DAN CADANGAN

Secara keseluruhannya, hasil analisis menunjukkan bahawa kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan adalah rendah di mana keputusan kajian melaporkan bahawa tidak ramai responden yang pernah terlibat secara aktif dalam bidang perniagaan. Kenyataan ini berdasarkan keputusan kajian yang menunjukkan bahawa 39.7% daripada jumlah responden yang mempunyai pengalaman dalam perniagaan manakala 60.3% responden tidak mempunyai pengalaman berniaga. Hasil kajian juga menunjukkan pengalaman berniaga tidak mempengaruhi responden untuk menunjukkan sikap kecenderungan keusahawanan. Hal ini bertentangan dengan kajian yang dijalankan oleh Lankard (1991) di mana beliau mendapati asas kepada penubuhan sesebuah entiti perniagaan yang baru ialah di mana pengasas itu mempunyai pengalaman dalam perniagaan yang ingin diceburi. Begitu juga dengan kajian yang dijalankan oleh Blanchflower dan Meyer (1991), mereka mendapati pengalaman dalam mengendalikan perniagaan kecil merupakan satu faktor pencetus yang dapat mempengaruhi seseorang untuk menceburi bidang keusahawanan dan perniagaan. Walau

bagaimanapun dapatan kajian ini menunjukkan bahawa kakitangan yang mempunyai pengalaman berniaga mempunyai sikap dan kecenderungan keusahawanan yang rendah dan ini bertepatan dengan hasil kajian yang dijalankan oleh Mazzarol *et al.* (1999). Mereka mendapati bahawa kakitangan kerajaan tidak berminat untuk menceburi bidang perniagaan kerana berpendapat jawatan disandang adalah lebih terjamin dan selamat berbanding dengan menceburi bidang perniagaan.

Hasil kajian juga menunjukkan bahawa pendapatan bulanan gaji responden bukan merupakan satu faktor yang boleh mendorong responden menunjukkan kecenderungan ke arah bidang keusahawanan. Keputusan kajian ini bertepatan dengan hasil kajian yang dijalankan oleh Mazzarol *et al.* (1999) yang mendapati faktor gaji bulanan yang tetap merupakan penghalang kepada kecenderungan keusahawanan. Dapatan kajian ini serta hasil kajian Mazzarol *et al.* (1999) bertentangan pula dengan rumusan yang dibuat oleh Buttner dan Moore (1997) yang menyatakan bahawa penyelidik pada umumnya mendapati bahawa keadaan untuk memperoleh lebih banyak wang merupakan antara faktor pencetus atau pendorong untuk menceburi bidang keusahawanan dan perniagaan. Keadaan yang sama juga dinyatakan oleh Hoh (1996) bahawa pendapatan bulanan bukan merupakan satu faktor penting untuk mempengaruhi perubahan karier kepada bidang keusahawanan dan perniagaan.

Kajian ini menunjukkan bahawa kakitangan yang pernah mengikuti kursus keusahawanan tidak menunjukkan kecenderungan untuk melibatkan diri dalam bidang keusahawanan. Keputusan kajian ini bertentangan dengan hasil kajian yang telah dijalankan oleh Hatten dan Ruhland (1995), mereka mendapati bahawa para peserta yang telah mengikuti kursus keusahawanan anjuran "Small Business Institute" menunjukkan kecenderungan untuk menjadi usahawan.

Selain itu, kajian ini juga mendapati umur responden bukan merupakan faktor yang boleh mendorong kepada kecenderungan untuk menjadi seorang usahawan. Keputusan ini bertepatan dengan hasil kajian yang dibuat oleh Kassicieh, Radosevich dan Umbarger (1996) yang mendapati faktor umur tidak menyumbang kepada kecenderungan keusahawanan. Kajian oleh Hatten dan Ruhland (1995) juga menunjukkan bahawa umur tidak boleh dijadikan sebagai satu faktor penentu untuk seseorang menjadi usahawan. Begitu juga dengan kajian-kajian yang dijalankan oleh Ronstadts (1984), Lorrain dan Dussault (1991) dan Hian (1996) juga mengaitkan faktor umur sebagai tidak menyumbang kepada kecenderungan keusahawanan.

Namun begitu kajian yang dijalankan oleh Louis *et al.* (1989) menunjukkan keputusan yang sebaliknya. Mereka mendapati bahawa faktor umur mempunyai pertalian dengan kecenderungan untuk menjadi usahawan akademik.

Walau bagaimanapun, hasil kajian ini juga menunjukkan terdapat dua faktor iaitu "*role model*" dan tahap pendidikan responden yang mempengaruhi dan pencetus kecenderungan keusahawanan di kalangan kakitangan akademik Jabatan Perdagangan Politeknik-Politeknik Kementerian Pendidikan Malaysia. Berdasarkan kepada jawapan diberi seramai 117 responden atau 59.7% mempunyai ahli keluarga yang mempunyai perniagaan sendiri. Keadaan ini boleh menjadi faktor pencetus kecenderungan menjadi usahawan atau menubuhkan perniagaan sendiri. Faktor "*role model*" yang dianggap sebagai pencetus kepada kecenderungan keusahawanan adalah bertepatan dengan kajian-kajian yang telah dijalankan oleh beberapa pengkaji, antara lainnya pengkaji-pengkaji seperti Krueger dan Casrud (1993); Lankard (1991); Mathews dan Moser (1996); Robert (1991); Crant (1996); Shapero (1984); Cooper dan Dunkelberg (1987); Shefsky (1994) dan Brockhaus dan Horwitz (1986).

Hasil kajian ini juga menunjukkan bahawa tahap pendidikan responden mempengaruhi sikap kecenderungan ke arah keusahawan sebagaimana dengan beberapa hasil kajian yang telah dijalankan oleh pengkaji-pengkaji seperti Bradley dan Philip (1997); Blanchflower dan Meyer (1991); Evans dan Leighton (1990); Kassiech, Radosevich dan Umbarger (1996); Crant (1996); Ronstadts (1985) dan Douglas (1976).

Berdasarkan kepada perbincangan di atas, beberapa cadangan dikemukakan iaitu:

- Penekanan ke atas penawaran kursus, seminar dan bengkel mengenai keusahawanan haruslah dipertingkatkan dari semasa ke semasa. Ini bagi menambahkan lagi pengetahuan dan mengembangkan minat pensyarah terhadap bidang keusahawanan. Sebagai persediaan awal kakitangan yang berminat dengan bidang perniagaan digalakkan mengikuti Skim Latihan dan Galakan bagi Kakitangan Kerajaan Mencebur Diri Dalam Bidang Perniagaan anjuran KPU dengan MEDEC. Syarat untuk mengikuti kursus anjuran KPU dengan MEDEC perlu dilonggarkan di mana para peserta tidak perlu meletak jawatan sebagai kakitangan akademik apabila tamat mengikuti kursus ini. Mereka sebaliknya digalakkan menubuhkan

perniagaan melalui Skim Inkubator atau Skim Payung sebagai langkah pertama untuk meneruskan perniagaan sehingga dapat membina asas yang kukuh sebelum meletakkan jawatan untuk menceburi bidang perniagaan yang sebenarnya.

- Penyertaan dalam sesuatu kursus atau seminar belum menjamin sepenuhnya untuk meningkatkan kecenderungan dalam bidang keusahawanan. Oleh itu, pembabitan secara langsung dengan dunia perniagaan dirasakan lebih sesuai. Dengan itu program Rakan Perniagaan hendaklah diusahakan untuk membiasakan kakitangan akademik turut serta dalam dunia perniagaan dengan beberapa syarat tertentu agar mereka tidak mengabaikan tanggungjawab utama mereka iaitu mengajar dan mendidik pelajar.
- Pihak Politeknik juga boleh mewujudkan usahawan dalaman (*intrapreneurship*) dan "*spin-off*" untuk kakitangan menubuhkan dan menjalankan perniagaan mereka. Kakitangan akademik yang berminat dan mempunyai modal dibenarkan menjalankan perniagaan mereka sama ada di dalam kampus atau di luar kampus. Mereka boleh menjalankan perniagaan di dalam kampus Politeknik masing-masing dengan menjalankan perniagaan berbentuk memberi perkhidmatan seperti menguruskan kafeteria, kantin, kedai dobi dan percetakan. Mereka juga boleh menjalankan khidmat perundingan seperti khidmat simpan kira dan perakaunan untuk peniaga-peniaga kecil.
- Bagi tujuan menggalakkan minat keusahawanan di kalangan kakitangan akademik pihak Politeknik bolehlah menyerahkan unit Penyelidikan dan Perundingan (RAC) dan Unit Pendidikan Lanjutan (CEU) Politeknik kepada kakitangan yang berminat untuk dijadikan sebagai satu Unit Perniagaan Strategik (SBU) secara usahasama, di mana hasil keuntungannya dikongsi bersama. Mereka diberi kebebasan untuk menguruskan unit ini sebagai satu badan perniagaan yang menawarkan pelbagai perkhidmatan sama ada dari segi teknikal dan juga perdagangan untuk orang ramai. Hal ini secara tidak langsung boleh meningkatkan imej Politeknik sebagai pusat kecemerlangan akademik yang menggabungkan teori dan praktikal.
- Memandangkan "*Role Model*" dapat mempengaruhi sikap seseorang, adalah dirasakan sesuai sekiranya pihak Politeknik dapat melantik tokoh-tokoh usahawan korporat Bumiputera yang sudah berjaya dalam bidang perniagaan sebagai penasihat atau penaung kepada unit-unit perniagaan yang ditubuhkan

oleh kakitangan akademik. Tokoh-tokoh ini boleh menjadi sumber inspirasi kepada mereka yang sememangnya berminat untuk menceburi bidang perniagaan dan keusahawanan.

- Bagi menentukan bahawa tumpuan kerja kakitangan tidak berubah kepada bidang perniagaan, pihak pengurusan Politeknik boleh mengenakan sedikit caj kepada mereka yang terlibat dengan bidang perniagaan sebagai sumbangan kepada Politeknik dan dimasukkan ke dalam satu tabung untuk membantu pelajar-pelajar yang kurang berkemampuan dan miskin tetapi cemerlang dalam bidang akademik.

KESIMPULAN

Bidang keusahawanan merupakan satu bidang yang diberi tumpuan oleh kerajaan kerana ianya berkait rapat dengan usaha-usaha kerajaan untuk meningkatkan penyertaan kaum Bumiputera dalam kegiatan ekonomi sebagaimana yang telah digariskan dalam Dasar Pembangunan Negara.

Seseorang usahawan mempunyai beberapa ciri tertentu antara lainnya ialah sanggup mengambil dan menanggung risiko, berinovasi, beriniatif, mempunyai keyakinan diri yang tinggi, berkehendak kepada pencapaian dan seterusnya mempunyai kawalan dalaman. Kajian-kajian lepas telah menunjukkan bahawa individu-individu yang mempunyai ciri-ciri ini mempunyai kecenderungan tinggi untuk menjadi seorang usahawan.

Kajian mengenai kecenderungan keusahawanan diasaskan kepada beberapa pendekatan seperti pendekatan personaliti atau sifat, demografi dan sikap. Pendekatan personaliti atau sifat menekankan kepada motif pencapaian atau keperluan kepada pencapaian manakala pendekatan demografi menumpukan kepada kedudukan dalam keluarga, "role model", taraf perkahwinan, umur, tahap pendidikan ibu bapa dan diri sendiri, status sosioekonomi, pengalaman kerja yang lepas dan tabiat kerja. Pendekatan sikap pula lebih menumpukan kepada satu set gelagat tertentu dan ianya dapat diukur dengan menggunakan soalan-soalan yang direka bentuk khusus untuk mengukur tahap kecenderungan keusahawanan seseorang individu.

Keputusan kajian menunjukkan faktor pembabitan ahli keluarga sebagai "role model" dan tahap pendidikan diterima menjadi faktor pencetus kepada kecenderungan keusahawanan. Cadangan-cadangan

yang di berikan oleh penyelidik diharap dapat membantu pihak-pihak yang berkenaan untuk melahirkan lebih ramai usahawan-usahawan akademik Bumiputera di peringkat dunia dan dijadikan "role model" untuk dicontohi oleh generasi usahawan Bumiputera akan datang.

RUJUKAN

- Abdullah Hassan, & Ainon Mohd., (1997). *Daya pengaruh dan perubahan sikap*, Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn. Bhd.
- Ajzen, L. (1982). On behaving in accordance with one's attitudes, In M. P. Zanna, E. T. Higgins & C. P. Herman (Eds.), *Consistency on social behaviour*, *The Ontario Symposium*, 2, 3-15.
- Ajzen, L., & Fishbein, M. (1977). Attitudes behavior relations: A theoretical analysis and review of empirical research, *Psychology Bulletin*, 84, 888-918.
- Ajzen, L., & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intention and perceived behavioral control, *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Aldrich, H. (1980). Asian shopkeepers as a middleman minority: A study of small business in Wandsworth, Evans, A., Eversley, D. (Eds.). *The Inner City: Employment and Industry*, Heinemann, London, 389-407.
- Alport, G. W. (1935). Attitudes, In C. Murchison (Ed.), *Handbook of Social Psychology*, 798 – 884.
- Barcelona, A. C., & Valida, A. C. (1992). Interrelationship between personal variables and entrepreneurial potentials of senior students of Universiti Utara Malaysia, *Malaysian Management Review*, 29(4), 15-28.
- Blanchflower, D., & Meyer, B. (1991). Longitudinal analysis of young entrepreneurs in Australia and The United States, *National Bureau of Economic Research*, Working paper No. 3746.
- Bradley, R. S., & Philip, E. C. (1997). Entrepreneurial origins: A longitudinal inquiry. *Economic Inquiry*, 35(3), 523-531.
- Brockhous, R. H. (1982). The psychology of entrepreneur, *Encyclopedia of entrepreneurship*, New Jersey: Prentice Hall.
- Brockhous, R. H., & Horwitz, P. S. (1986). The psychology of entrepreneur: *The art and science of entrepreneurship*, Mass: Ballinger Publishing Company, Cambridge.
- Buttner, E. H., & Moore, D. P. (1997). Women's organizational exodus to entrepreneurship: Self-report motivations and correlated with success, *Journal of Small Business Management*, 35(1), 34-46.
- Buttner, E. H., & Rosen, B. (1989). Funding new business ventures: Are

- decision makers biased against women entrepreneurs? *Journal of Business Venturing*, 4, 249-261.
- Caird, S. (1988). Report on the development and validation of a measure of general enterprising inclination, Unpublished Paper, Durham University Business School.
- Carson, S. D. (1985). Consistency of attitudes components: A new proposal for an old problem, *Dissertation Abstracts International*, 46 (9B) (3261).
- Chrisman, J. J. (1999). The influence of outsider – generated knowledge resource on venture creation, *Journal of Small Business Management*, 37(4), 42-58.
- Cooper, A. C., & Dunkleberg, W. C. (1987). Entrepreneurial research: Old question, new answer and methodological issues, *American Journal of Small Business*, 11(3), 11-23.
- Crant, J. M. (1996). The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurship intention, *Journal of Small Business Management*, 34(3), 42-49.
- Cromie, S., & O'Donoghue, J. (1992). Assessing entrepreneurial inclinations, *International Small Business Journal*, 10(2), 66-70.
- Douglass, M. E. (1976). *Relating education to entrepreneurial success*, Business Horizon (December), 40-44.
- Evans, D., & Leighton, L. (1990). Small business formation by unemployed and employed workers, *Small Business Economic*, 2(4), 696-706.
- Greenberger, D. B., & Sexton, D. L. (1988). An interactive model for new venture creation, *Journal of Small Business Management*, 26(3), 107-18.
- Hatten, T. S., & Ruhland. S. K. (1995). Student attitude toward entrepreneurship as affected by participation in an SBI program, *Journal of Education for Business*, 70(4), 224-227.
- Hian Chye Koh. (1996). Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics: A study of Hong Kong MBA students, *Journal of Managerial Psychology School of Accountancy and Business*, Nanyang Technological University, Singapore, 11(3), 12 – 25.
- Hisrich, R. D., & Peters, M. P. (1998). *Entrepreneurship*. Boston: Irwin Mc Graw Hill.
- Hoh, F. K. (1996). *Entrepreneurial inclination among secondary school teacher of Kuala Muda, Yan*. Tesis Sarjana Sains (Pengurusan), Universiti Utara Malaysia.
- Kassicieh, S., Radosevich, R., & Umbarger, J. (1996). A comparative study of entrepreneurship incidence among inventors in national laboratories, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 20(3), 33-49.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities, *Educational And Psychological Measurement*, 30, 607-610.

- Krueger, N. S., & Casrud, A. L. (1993). Entrepreneur intention: Applying the theory of planned behaviour. *Entrepreneurship and Regional Development*, 5, 315-330.
- Lankard, B. A. (1991). The vocational education/entrepreneurship, *ERIC Clearing House On Adult Career and Vocational Education*, Digest 118.
- Lorrain, J., & Dussault, L. (1991). Relation between psychological characteristics, administrative behaviours and success of founder entrepreneurs at the start-up stage, *Frontiers of Entrepreneurship Research, Babson Centre for Entrepreneurial Studies*, Wellesley, MA, 150-64.
- Louis, K. S., Blumenthal, D., Gluck, M. E., & Stoto, M. A. (1989). Entrepreneur in academe: An exploration of behaviors among life scientist, *Administrative Science Quarterly*, 34(1), 110-113.
- Mathews, C. H., & Moser, S. B. (1996). A longitudinal investigation of the impact of family background and gender on interest in small firm ownership, *Journal of Small Business Management*, 34(2), 29-43.
- Mazzarol, T., Volery, T., Doss, N., & Thein, V. (1999). Factors influencing small business start-up. *International Journal of Entrepreneur Behaviour and Research*, 5(2), 48-63.
- McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*, Princeton, New Jersey: Van Nostrand.
- Naffziger, D. W., Hornby, J. S., & Kuratko D. F. (1994). A proposed research model of entrepreneurial motivation, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 17(1), 49-55.
- Robinson, P. B., Stimpson, D. V., Huefner, J. C., & Hunt, H. K. (1991). An attitude approach to the prediction of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory & Practice*, Summer, 15(4), 13-31.
- Robert, E. B. (1991). *Entrepreneur in high technology: lessons from MIT and beyond*, New York: Oxford University Press.
- Ronstadts, R. C. (1985). The educated entrepreneur: A new era of entrepreneurial education beginning, *American Journal of Small Business*, 10(1), 7-23.
- Ronstadts, R. C. (1984). *Entrepreneurship*. US: Lord Publishing, Dover.
- Rosenberg, M. J., & Hovland, C. I. (1960). Cognitive, affective and behavioral components of attitudes, In M. J. Rosenberg, C. I. Hovland, W. J. McGuire, R. P. Abelson & J. W. Brehm (Eds), *Attitudes organization and change: An analysis of consistency among attitudes components*, CT: Yale University.
- Rychlak, J. F. (1981). *Introduction to personality and psychotherapy: A theory – construction approach (2nd ed)*, Boston: Houghton Mifflin.
- Schere, J. (1982). Tolerance of ambiguity as a discriminating variable between entrepreneurs and managers. *Proceedings of the Academy*

- of Management*, 42, 404-408.
- Scherer, R. F., & Brodzinski, J. D. (1990). Entrepreneur career selection and gender. A socialization approach, *Journal of Small Business Management*, 15(4), 37-44.
- Shapero, A. (1984). The entrepreneurial event, In C.A. Kent (Ed.), *Environment for entrepreneurship*, Lexington: D.C Heath.
- Shefsky, L. E. (1994). *Entrepreneurs are made, not born*, NY: McGraw-Hill.
- Siti Maimon Kamso, Siti Zabedah Saidin, Hijatullah Abdul Jabbar, & Ab. Aziz Yusof (2000). Peluang dan prospek keusahawanan korporat: Kajian empiri, *di bentangkan di Seminar Peluang Penyegaran Semula Syarikat Melalui Keusahawanan Korporat UUM 2000*, (27-28 March 2000), di Pusat Konvensyen Universiti Utara Malaysia.
- Storey, D. J. (1982). *Entrepreneurship and the New Firm*, Beckenham, Kent.